

דיני ערב שבת (חלק ב')

כביסה בערב שבת (סי' רמב"ס"א)

מתקנת עזרא, מצוה לכבס את הבגדים ביום חמישי [או לביל שישין]. ונראה שאף בזמננו שמכבסים במכונת כביסה, קיימת מצוה זו.

כיבוס ביום שישי [ובערב יו"ט] דינו כמלאכה בערב שבת. ולכן, אם לא כיבס ביום חמישי, מותר לכבס ביום שישי את הבגדים הנצרכים לשבת עד כניסת השבת (כדין מלאכה לצורך שבת). ומותר לצרף למכונה זו בגדים בודדים שאינם לצורך שבת (טעם ההיתר לצרף הוא משום שכיבוס בגדים בודדים מוגדר כמלאכת עראי, וכדלקמן. וכן משום "ריבוי בשיעורים" המותר בטרחה אחת, עי' סי' תקלג לעניין חוה"מ וה"ה לעניין ערב שבת).

כיבוס בגדים שלא לצורך שבת, דינו כעשיית מלאכה, המותרת ביום שישי רק עד זמן מנחה קטנה (יוש מחמירים כבר ממנחה גדולה, אך למעשה אפשר להקל עד זמן מנחה קטנה, וכמבואר בגיליון הקודם), ודי שיפעילה קודם מנחה קטנה, אע"פ שתמשיך לפעול לאחריה. לאחר זמן מנחה קטנה - מותר לכבס רק באופן עראי, וכיבוס בגדים בודדים נחשב עראי [כמו כן ייבוש בגדים במייבש נחשב כמלאכת עראי, ומותר עד כניסת שבת].

אם נצרך לבגדים מיד בצאת השבת, וכגון בחור ישיבה שבא לביתו ביום שישי, ויוצא בצאת השבת לישיבה [וכן בערב ר"ח אב שחל בערב שבת] - יש לצדד להקל (שכיון שנצרך לצאת מיד נחשב כדבר האבד, עי' סי' תקמה ס"ט, ולפעמים הוא גם מלאכת עראי).

המפעיל מכונת כביסה או מייבש סמוך לשבת, צריך שהמכונה תסיים את פעולתה עד שבת (סי' רמב"ס"ה) [ויל"ע אם די שתסיים עד צאת הכוכבים, או שצריך שתסיים כבר בשקיעה]. ויש לחוש שאף לבני הספרד הנוהגים כדעת השו"ע, הדין כן (עי' ב"י שם).

מותר לתלות כביסה סמוך לשבת ולהשאירה על החבל בשבת, וכשיועדים בודאי שתתייבש בשבת, היא אינה מוקצה (עי' משנ"ב סי' שח"ק סג ו"ל"אם היה טופח ע"מ להטפח בבין השמשות, אסור לטלטל החלוק כל השבת, דמיגו דאתקצאי לבין השמשות". ויש להסתפק האם כוונתו שגם באופן שוודאי יתייבש בשבת, אסור משום מיגו, וכיון שהוא מוקצה מחמת איסור, לדעת המשנ"ב לא מועיל בזה "גמרו בידי אדם", או שכוונתו שהוא מוקצה באופן שלא ודאי יתייבש בשבת, אך אם ודאי יתייבש בשבת, מותר. ומטו משמיה דהחזו"א להקל בזה. וכאשר הבגד עבר סחיטה במכונה, ואינו טופח ע"מ להטפח, הוא אינו מוקצה כלל), ולכן מותר להוריד בשבת את הבגד הנצרך ללבישה [ומותר אף להוריד את האטב כביסה, מפני שהוא טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו (כמבואר באזמרה לשמך 77. וראה באזמרה לשמך 227 שאם אפשר להוציא את הבגד בקלות בלי לגעת באטב, יעשה כן), אבל אם אינו נצרך ללבישה, הרי"י טלטול כלי שמלאכתו לאיסור, וכן איסור הכנה משבת לחול].

גיהוץ בערב שבת, אין דינו ככיבוס [שמצוה לעשותו ביום חמישי], אלא ככל מלאכה, שלצורך שבת מותר עד כניסת שבת, ושלא לצורך שבת מותר רק באופן עראי, כלומר כשמגהץ בגדים בודדים.

תספורת וגילוח בערב שבת ויו"ט (סי' רמב"ס"ב)

הנצרך להסתפר ולהתגלח, מצוה שיעשה זאת בערב שבת (סי' רמב"ס"א).

אם כבר התפלל מנחה [או אפילו אם עדיין לא התפלל, אם יש לו מנין קבוע למנחה], יכול להסתפר ולהתגלח עד כניסת השבת, אפילו בתשלום (רמ"א סי' רנא ס"ב ומשנ"ב שם. אולם עי' דעת הגר"א המובאת בבה"ל שם ד"ה ומסתפרין, ועי' סי' תקלא ס"ק ב, ושעה"צ שם ס"ק ב).

אך מי שאין לו מנין קבוע למנחה ועדיין לא התפלל מנחה, דינו כמו באמצע השבוע, לבני אשכנז אסור להסתפר החל מחצי שעה לפני זמן מנחה קטנה, ולבני ספרד מחצות היום (עי' סי' רלב ס"ב).

אמנם כאשר אין חשש שיאחר מנחה, מותר להסתפר ולהתגלח גם לפני מנחה, עד כניסת שבת. והאופנים שאין בהם חשש שיאחר הם (ראה אזמרה לשמך 186): כשמסתפר אצל ספר, או שיש לו [או לאדם בסביבתו שניתן לשאול ממנו בקלות, כגון בשיבות] מכונת תספורת/גילוח נוספת, או שמעמיד שומר, ואף שעון מעורר שכתוב עליו "מנחה" נחשב כשומר.

תספורת [וקניית] לכבוד שבת לפני שחרית: במקום הצורך, מותר (כתב המשנ"ב בסי' רנ סק"א שמותר לקנות לכבוד שבת רק כאשר "לא ימצא לקנות אחר התפילה", אך בסי' פט ס"ק לו סתם להתיר בכל אופן, ולכן במקום הצורך יש להקל) [יוש הקוראים קריאת שמע לפני כן, ומתנים שאם יספיקו לקרוא ק"ש בברכותיה בזמנה, לא יצאו יד"ח בק"ש זו (כ"כ המשנ"ב סי' רנ סק"א, אמנם בסי' פט ס"ק לו לא הזכיר זאת, וראה אזמרה לשמך 52). כמו כן טוב שיברך ברכות השחר לפני התספורת (עי' רמ"א סי' פט ס"ג, ומשנ"ב שם ס"ק לז)].

ביום חמישי: מותר להסתפר ולהתגלח ביום חמישי [ואין דינם כנטילת ציפורניים, שאין נוטלים ביום חמישי, וכדלהלן] (דעת הט"ז סק"א להחמיר, אך המשנ"ב לא הביאו, ועי' באר היטב שם סק"ב שדחה דברי הט"ז), אלא שמצווה להסתפר ולהתגלח לכבוד שבת.

כמו כן, אין איסור להסתפר ולהתגלח במוצאי שבת, אלא שכאמור, מצוה לעשות זאת בערב שבת.

אבל בתוך שלושים, אסור בתספורת וגילוח גם לכבוד שבת. דין תספורת וגילוח בראש חודש שחל בערב שבת, לנוהגים כצוואת רבי יהודה החסיד, יתבאר להלן.

נטילת ציפורניים בערב שבת (סי' רמב"ס"א)

הימים בהם לא נוטלים ציפורניים, ודין נטילת ציפורניים לכבוד שבת ויו"ט

לבני אשכנז יש להקפיד שלא ליטול ציפורניים [בין ידיים ובין רגליים (כמבואר להלן)] יומיים לפני שבת, כלומר ביום חמישי [אך בני ספרד לא נהגו להקפיד על כך].

[בטעם הדבר כתב המטה משה (הובא במג"א בריש הסימן) "מצאתי בספר הגן שהיה מקפיד מליטול ביום חמישי, כי הוא מגדל בשבת". דין זה נפסק במשנ"ב (סק"ו) וז"ל "ביום ה' מקפידין שלא ליטול, מפני שהציפורניים מתחילים לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוח, וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחזור לצאת". ובא"ר (סק"ה) כתב שלפי"ז כ"ש שאין ליטול קודם יום חמישי. ובט"ז (סק"א) כתב שיש בזה סרך מלאכה, וכבר תמהו על דבריו, ואכמ"ל].

ההקפדה היא מיום רביעי בשקיעה ועד יום חמישי בשקיעה, אך לביל שיש מותר.

ולפיכך, כיון שמצוה ליטול את הציפורניים [של הידיים והרגליים] לכבוד שבת, בני אשכנז יטלו את **ציפורני הרגליים בליל שישי** [כלומר ביום חמישי בלילה לאחר השקיעה], ואת **ציפורני הידיים ביום שישי**

מש"כ שלא ליטול ציפורני הרגליים ביום חמישי אלא ליטול בליל שישי, הוא תלוי בהבנת דברי המג"א המובאים במשנ"ב שם "והנכון שיקוף מן הרגליים ביום חמישי ומן הידיים ביום שישי" - האם כוונתו שרגליים בחמישי ביום וידיים ביום שישי [ולצד זה אפשר ליטול את ציפורני הרגליים ביום חמישי (ע"י מחצת"ש על המג"א שם)], או שכוונתו שרגליים בחמישי בלילה [ליל שישי] וידיים ביום שישי [וראה להלן שאע"פ שאין לקצוץ באותו יום, אך בלילה וביום שלאחריו, אפשר]. ולעיקר נראה כהבנה האחרונה.

אם לא נטלו בליל שישי, יטלו את שניהם **ביום שישי עד כניסת שבת**.

במקום הצורך [כגון שהציפורניים שורטות, או שלא יהיה לו זמן ליטול ביום שישי, או לכל צורך מצוה שהוא], יכול ליטול ביום חמישי (שע"ת סי' רנא סק"ד).

כשחל יום טוב ביום שישי, יקדים את נטילת הציפורניים ליום חמישי (ואף שהם יתחילו לגדול בשבת, אין חשש, משום שיש מצוה ליטול ציפורניים גם לכבוד יו"ט, ולכן אין אפילו עדיפות להקדים ליום רביעי).

הקפדה זו נאמרה דווקא ביומיים שלפני שבת, אך **ביומיים שלפני יום טוב** מותר ליטול, אף שיתחילו לגדול ביו"ט.

אין איסור ליטול ציפורניים **במוצאי שבת** ודינו כשאר ימות השבוע, אלא שכאמור, מצוה ליטול בערב שבת.

אדם שקיבל שבת, מותר לאחר ליטול ציפורניו (משום שלהלכה נפסק שמסייע אין בו ממש, ע"י ט"ז וש"ך יו"ד סי' קצח, משנ"ב סי' שכח ס"ק ט, סי' שס סק"א). **אבל בתוך שלושים**, אסור בנטילת ציפורניים גם לכבוד שבת.

נטילת ציפורני הידיים והרגליים באותו יום

לבני אשכנז אין ליטול את ציפורני הידיים והרגליים באותו יום, אך בני ספרד לא חששו לכך (כה"ח ס"ק יז). גם **לקטנים** מבני אשכנז צריך להקפיד על כך.

אמנם **לצורך מצוה**, וכגון בערב שבת, יכול ליטול באותו יום [אולם מלכתחילה, עדיף לדאוג ליטול את אחד מהם ביום הקודם] (שע"ת סי' רס סק"ב).

כמו כן, יכול ליטול את אחד מהם [כגון את ציפורני הרגליים] **בלילה**, ואת השני [את ציפורני הידיים] ליטול **ביום שלאחריו**, וכן יכול ליטול את אחד מהם **ביום**, ואת השני **בלילה שלאחריו** (ע"י מש"כ לעיל בהבנת דברי המשנ"ב ס"ק ו, אשל אברהם לגאון מבוטשאטש בסוף הסעי').

דינים נוספים הנוגעים לנטילת ציפורניים [סדר הנטילה, נטילת ידיים לאחר נטילת הציפורניים, דין הציפורניים לאחר נטילתן, חיתוך ציפורן בשבת ועוד] - התבאר **בשלוחה 96** בקו בית ההוראה.

ראש חודש שחל בערב שבת - תספורת, גילוח ונטילת ציפורניים

(סי' רפ ס"ק ז)

הנוהגים כצוואת רבי יהודה החסיד לא יסתפרו, יתגלחו או ייטלו ציפורניהם בראש חודש.

דין זה נוהג בין **בליל ר"ח** (אולם ע"י אשל אברהם לגאון מבוטשאטש סי' תיז, ובספרו מילי דחסידותא על צוואת ריה"ח סי' נז) ובין ביום ר"ח, ובחודשים שר"ח הוא יומיים - דין זה נוהג **בשני הימים** (אולם ע"י יד אפרים קו"א על צוואת ריה"ח). גם כאשר **ראש חודש חל בערב שבת**, אסור להסתפר ולהתגלח בערב שבת, אלא יש להקדים זאת ליום חמישי עד השקיעה. אמנם בני אשכנז יקדימו לכתחילה את נטילת הציפורניים ליום רביעי עד השקיעה (וכמבאר לעיל, שאין ליטול ציפורניים ביום חמישי), אך אם לא נטל, יטול ביום חמישי עד השקיעה.

שכח שר"ח והתחיל להסתפר או לקצוץ ציפורניים, יכול להמשיך (הגאון מבוטשאטש באשל אברהם ובספרו מילי דחסידותא שם, וע"י יו"ד סי' שצ).

נשים: יש מקילים שנשים אינן בכלל האיסור (ע"י יד אפרים על צוואת ריה"ח, אות נז), ולפיכך בשעת הצורך מותר להן להסתפר ולהוריד שיער, וכן ליטול ציפורניים.

קטנים: דין קטן כדין גדול, ולכן אסור לספר קטן, וכן אסור ליטול את ציפורניו, אלא אם יש חשש שישרוט את עצמו.

מי שאבותיו לא נהגו במנהגים אלו, אינו מחויב בהם.

דינים אלו אמורים בכל האופנים, גם אם הוא במצב **שזקוק מאד להתגלח או ליטול ציפורניים**. במקום צורך גדול, כגון בחרו בשידוכים הנמצא בפגישות וצריך להתגלח, ניתן לעשות **התרת נדרים**.

דינים נוספים הנוגעים **לראש חודש** [יעלה ויבוא, הלל, כיבוס ותפירה, ריבוי סעודה ועוד] - התבאר **בשלוחה 41 - 42** בקו בית ההוראה.

דינים נוספים הנוגעים **לצוואת רבי יהודה החסיד** [שמות זחים בשידוכים, סתימת פתחים וחלונות בקירות, קציצת עצים ועוד] - התבאר **בשלוחה 95** בקו בית ההוראה.

כתיבה בערב שבת (סי' רנא ס"ב, סי' תקמה ס"א)

בערב שבת, אסור **לכתוב, לערוך, להקליד** וכדומה לאחר מנחה קטנה, אלא לצורך המותר, וכגון לצורך מצוה או דבר האבד (כדלהלן). אולם **כתיבה מועטת** מותרת (כדין מלאכת עראי). אסור **לכתוב סת"ם** לאחרים בשכר, אך בחינם מותר (משום שהוא מצוה). **אימון** על אותיות סת"ם מותר (משום שהוא מצוה).

דברי תורה, מותר לכותבם בין ביד ובין במחשב, עד כניסת שבת, ובלבד שלא עושה זאת עבור אחרים בשכר. אולם **בעריכת ספרים המשמשים את הרבים**, יש להקל (מדין צרכי רבים, ע"י אומרה לשמך 52).

מותר **לכתוב מכתב לחברו, הוריו, כלתו וכדו'**, כיון שהוא מלאכת עראי.

לימוד למבחנים מותר עד כניסת שבת. וכשנצרך **לכתוב** תוך כדי הלימוד, וכגון לסכם וכדומה, מותר רק באופן שזוהי כתיבה מועטת (וכדין מלאכת עראי), או באופן שזהו דבר האבד (וכגון שיש מבחן מיד לאחר השבת).

מותר **לילדים** עד גיל מצוות **לצבוע, לצייר** וכדומה (מפני שהוא מעשה הדיוט, ואף שהוא רק לצורך ערב שבת, לא מצינו איסור בכך [ובפרט שבדרך"כ ציורי ילדים נעשים באופן עראי]. אך מעשה אומן לצורך ערב שבת, נראה שאם הוא לא באופן עראי, אין להקל).

מספר הטלפון בבית ההוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל, הרב

שלמה בלאק והרב נתנאל מן הי"ו

להצלת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

שלוחות קו בית ההוראה

ניתן להאזין לכל השלוחות ההלכתיות הקיימות בקו בית ההוראה - בהלכות שבת, כשרות, תפילה, יחוד ועוד

להאזנה, הקישו 18 בקו בית ההוראה